

VZZ-nieuws

Het Europa van de zoogdieren: Veldwerkgroep in Slowakije

Tijdens haar jaarlijkse zomerkampen inventariseert de Veldwerkgroep van de VZZ een stukje Europa op alle aanwezige zoogdiersoorten. Na onder andere Italië, Bulgarije, Spanje en Slovenië was het van 27 juli tot 6 augustus 2005 de beurt aan Slowakije.

Drie keer per dag controleert de Veldwerkgroep alle live traps.

Foto: Kamiel Spoelstra

Volgens traditie is de kamplocatie iets bijzonders, en ook dit jaar blijkt geen uitzondering: het verblijf beslaat één verdieping van een enorme kolos uit het communistische tijdperk in het dorpje Látky. Dit plaatsje ligt in Midden-Slowakije ten oosten van de middelgrote stad Zvolen – spreek uit ‘Zwollen’ – en ten zuiden van het natuurreservaat Pol’ana. De afgelopen jaren was het niet altijd makkelijk om van tevoren duidelijk te maken wat zoogdieronderzoekers ter plekke hebben aan het potentieel van 25 Nederlandse zoogdierfreaks. Maar onze gastheer Peter Kaňuch, een vleermuisonderzoeker van het Institute for Forest Ecology (van de Slowaakse Academie van Wetenschappen) heeft bij aankomst al verschillende onderzoeksplannen uitgedacht....

Van enige ontspanning is deze keer dus geen sprake: alle deelnemers worden continu aan het werk gezet. Onze gastheer wil graag weten welke vleermuissoorten voorkomen in het Pol’ana-gebied, een oud gebergte tot 1450 meter hoog met riviertjes, moerasbos, kleinschalige landbouw, beukenbos en ‘alpen’weides tussen het naaldhout. Elke avond vangen we vleermuizen op drie of meer locaties, er staan permanent een paar honderd *live traps* op scherp en overdag is het tijd voor het controleren van kerkzolders. Het hele kamp is ingeschakeld om een buitengewoon fraai bosgebied vol eeuwenoude eiken in de buurt van Zvolen eens goed af te zoeken op vleermuiskolonies, en om informatie te verkrijgen over de ruimtelijke verdeling van 1200 valse vleermuizen die uitvliegen uit een kerk in de buurt.

De resultaten blijven dan ook niet uit

Er vliegen bijna twintig vleermuissoorten in de netten, zoals de mopsvleermuis, baardvleermuis en beide grootoorvleermuizen. In de hogere delen van het gebied vinden we zelfs twee-kleurige- en noordse vleermuis; soorten die vooral bekend zijn uit Noord-Europa. Ook worden alle Europese *Nyctalus*-soorten gevangen – inderdaad, ook

de grote rosse vleermuis, tot grote vreugde van onze gastheer. De vondst van deze soort, pas de derde keer in Slowakije, haalt zelfs de nationale televisie. Verder ontdekken we nieuwe kolonies valse vleermuizen en kleine hoefijzerneuzen, en tellen we op Slovaaks verzoek sieselpopulaties door ze 's middags met een aantal mensen vanaf verschillende uitkijkpunten te observeren. Deze grondeekhoorn gaat in veel gebieden achteruit, maar hier in Slowakije doet hij het juist erg goed.

Met alle onderzoeksmethoden samen stellen we het voorkomen van ongeveer vijftig

soorten zoogdieren vast in het gebied. De *live traps* leveren daarbij leuke muizensoorten op, zoals twee soorten waterspitsmuizen en een paar kleine-bosmuisachtige dieren. Uiteindelijk blijken dit bijzonder klein uitgevallen huismuizen te zijn. 's Nachts zien we ook regelmatig een boommarter, steenmarter, edelhert, bunzing of een van de vele vossen. Schuwe soorten, zoals beer, wolf, otter en lynx verraden zich alleen door voet- en krabsporen of uitwerpsel-

De Slowaakse bioloog Peter Kaňuch heeft een grote rosse vleermuis gevangen: de eerste voor het natuurreservaat Pol'ana en pas de derde voor Slowakije. Foto: Joost Verbeek

len. Toch laat een van hen zich bij wijze van uitzondering zien: een moeder lynx steekt overdag met twee jongen de weg over! Dat is in Slowakije een zeer riskante onderneming, maar het levert voor enkelen van ons een prachtige waarneming op.

Het is leuk om te zien dat met dit succesvolle zomerkamp de aanwezige veldkennis opnieuw is toegenomen. Opvallend is de opkomst van het gebruik van mistnetten gedurende de laatste

jaren. Veel mensen kunnen nu vleermuizen uit netten halen, determineren en opmeten. Technologische vooruitgang wordt eveneens benut: aan de hand van digitale foto's kun je mogelijke vangstlocaties beoordelen of determinaties verifiëren. De precisie van waarnemingslocaties is sterk toegenomen door GPS-apparatuur. En een infrarood-videocamera neemt invliegende vleermuizen op voor een nauwkeurige telling achteraf.

Uiteindelijk blijkt deze kleine 'bosmuis' een vorm van de huismuis te zijn. Foto: Jan Buys

*Froukje Rienks
Kamiel Spoelstra*

Van bestuur en bureau

Samen met de bureaumedewerkers werkt het bestuur aan de organisatie en de werkwijze van het bureau. De afbakening tussen Vereniging en Stichting blijkt in de praktijk lastiger dan gedacht. Maar aan het eind van het jaar hopen we alle structuren duidelijk te hebben. De naamsbekendheid en het vertrouwen in de kennis en kwaliteit van de Zoogdierverseniging VZZ zijn groeiende.

• Meerjarenplan

Op de komende ALV van 19 november zal het nieuwe meerjarenprogramma worden gepresenteerd. Het concept, waarvan een begin al te zien was op de laatste ALV, staat op de website. Surf naar www.vzz.nl en geef uw mening erover!

• Noordse woelmuis

Twee jaar geleden is het soortbeschermingsplan noordse woelmuis verschenen. De daarin opgenomen acties moeten nu uitgevoerd gaan worden. De VZZ heeft van LNV de opdracht gekregen daarbij het initiatief te nemen en te coördineren. Dick Bekker werkt als coördinator nauw samen met Richard Witte. Eind van dit jaar zal de website www.noordsewoelmuis.nl van start gaan met alle relevante informatie over de soort en de lopende projecten.

• Verspreidingsonderzoek

Na jaren van aandringen bij de Rijksoverheid lijkt de zin van een structurele ondersteuning van de gegevensbeherende organisaties door te dringen. Op dit moment zijn we nog in de fase van analyses van LNV over wat nodig is. Maar de ontwikkelingen gaan relatief snel en we zijn positief over de kansen van een landelijk verspreidingsonderzoek. Er is nu geld voor een inhaalslag voor een aantal beschermde soorten. Bij zoogdieren gaat het om de boommarter en de hazelmuis en wordt het verspreidingsonderzoek met behulp van braakballen uitgebreid. Daarnaast is een actie gestart met betrekking tot de informatievoorziening en de beschikbaarheid van de gegevens.

Op provinciaal niveau is nu in Flevoland een onderzoek gestart naar het voorkomen van vleur-

muizen. In verschillende provincies worden atlassen voorbereid. In Limburg hebben VZZ en NHGL een voorlopige atlas gepubliceerd. Hier moeten de witte plekken worden ingevuld. In Noord- en Zuid-Holland zijn de eerste gezamenlijke kaarten gemaakt door regionale werkgroepen en zijn de eerste conceptteksten geschreven en in Friesland zijn samenwerkingsverbanden gevormd.

• Konijnen het haasje?

De VZZ vraagt om meer aandacht voor de sterke achteruitgang van het konijn in delen van Nederland door het Rabbit Haemorrhagic Disease Virus. In juni werd een oproep meegestuurd met *Zoogdier* om de campagne 'Zijn de konijnen het haasje?' te steunen. Tot nu toe is €1710,- aan giften binnengekomen, nog verre van voldoende om alle activiteiten uit te voeren. Uw gift blijft dan ook welkom op ons giro-nummer 203737 onder vermelding van 'Konijnen het haasje?'

In augustus werd het derde nationale konijnen- en hazen-telweekend gehouden. In het najaar komen de eerste resultaten. Mede op basis van de activiteiten wordt nu onderzoek gedaan naar het virus en naar mogelijkheden voor gerichte maatregelen.

• Zeezoogdieren

Leden van de VZZ hebben in juni/juli meegedaan aan een groot Europees project (SCANS-II) waarbij de hele ondiepe kustzone (tot 200m) van Gibraltar tot aan Noorwegen is geteld op de aanwezigheid van dolfijnen en bruinvissen. In augustus is een excursie georganiseerd om leden kennis te laten maken met dolfijnen en walvissen vanaf de veerboot tussen Portsmouth en Bilbao. Daarnaast is actief deelgenomen aan workshops over het strandingsnetwerk van walvisachtigen. Samen met onder andere EcoMare, CML Leiden en Naturalis wordt gewerkt aan een informatiefolder. Naturalis zal een pamflet verspreiden en heeft een landelijk meldingsnummer voor gestrande walvisachtigen geopend: 0900-0400616.

SCANS-II waarnemers in actie op het Tracker platform. Foto: Steve Geelhoed

• Rode lijst zoogdieren

Iets meer dan tien jaar geleden verscheen de eerste Rode lijst van de Nederlandse zoogdieren. Tijd om na te gaan wat er sindsdien veranderd is: met welke soorten gaat het nu beter? De Zoogdierversiging VZZ is door het ministerie van LNV gevraagd de veranderingen in de populatieontwikkelingen van de Nederlandse zoogdieren te analyseren en een voorstel te doen voor een nieuwe Rode lijst. Deze moet in 2006 gepubliceerd worden. Richard Witte voert dit onderzoek uit.

*Hans Bekker
Dennis Wansink*

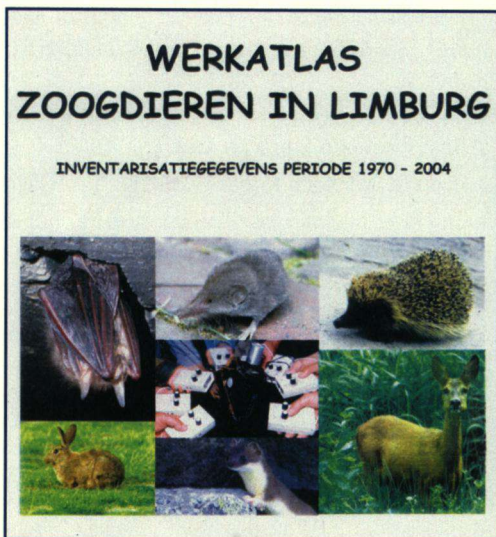
Werkatlas Zoogdieren in Limburg

In het kader van het atlasproject Zoogdieren in Limburg is onlangs de *Werkatlas Zoogdieren in Limburg* uitgegeven. Deze werkatlas bevat 98.000 waarnemingen uit de periode 1970-2004. Op de kaarten zijn op kilometerhokniveau de waarnemingen van de 68 in Limburg voorkomende zoogdiersoorten weergegeven. De soortkaarten zijn volledig in kleur uitgevoerd en bevatten informatie over de waarnemingsperiode 1970-1993 en 1994-2004. Bij de vleermuissoorten is daarnaast het onderscheid zichtbaar tussen de winter- en zomerverblijven.

De kaartoverzichten dienen om een beeld te verschaffen van de aanwezige zoogdiersoorten in de verschillende periodes. Voor de meeste soorten betekent het niet dat wanneer er in een kilometerhok geen waarneming is gedaan de soort er ook niet zou voorkomen. De verspreidingsgegevens dienen als handvat om de witte gebieden bij de zoogdierversigers in Limburg onder de aandacht te brengen. Voor een groot aantal soorten en gebieden is zeker nog extra onderzoek nodig. Met gericht onderzoek kunnen de hiaten in het verspreidingsbeeld worden opgevuld.

De werkatlas is tot stand gekomen door samenwerking tussen het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en de Zoogdierversiging VZZ.

Leden van NHGL en VZZ kunnen de atlas bestellen door €12,95 (niet-leden betalen €27,95) over te maken op gironummer 429851 onder vermelding

ding van van het Publicatiebureau Natuurhistorisch Genootschap te Melick onder vermelding 'werkatas zoogdieren'.

De atlas kan na telefonische bestelling (0475-386470) worden afgehaald op het kantoor van het Natuurhistorisch Genootschap in het GroenHuis, Godswederstraat 2 in Roermond. U bespaart dan €2,95 aan verzendkosten.

Neeltje Huizenga

